

Praha 13.5.2003

24

Činnost ambulantních pracovišť AT¹ a psychiatrických oddělení, poskytujících ošetření pacientům užívajícím psychoaktivní látky

Podkladem pro zpracování dat o činnosti oboru psychiatrie je výkaz A(MZ)1-01, jehož součástí je také příloha, z níž vychází tato aktuální informace. Požadované údaje přílohy vyplňuje každé ambulantní pracoviště AT nebo psychiatrické oddělení - pracoviště, které registruje a zajišťuje ambulantní péči AT pacientům. V roce 2002 přílohu AT vyplnilo 342 zdravotnických zařízení.

Překládaná data podávají informaci pouze o léčených užívatelích psychotropních látek. Problémoví uživatelé drog tvoří skrytou populaci, která obvykle není v kontaktu s žádným léčebným zařízením, ať již z obav před trestním postihem, či sociální stigmatizací. Ze stejných důvodů pak řada z nich v případě problémů vyhledává nízkoprahová zařízení (tzv. K-centra) v nichž není (alespoň při prvním kontaktu) nutná identifikace.

V evidenci ambulantních pracovišť, tedy v tzv. „klidové kartotéce“ bylo 99 414 osob. Celkově bylo v loňském roce aktivně léčeno krátkodobě i dlouhodobě 41 136 mužů a žen, což jsou pacienti tzv. „živé kartotéky“, tedy lidé sledovaní zdravotně a sociálně se zprávou nebo záznamem v dokumentaci ne starší jeden rok. Do „živé kartotéky“ patří také všichni pacienti s uloženou ochrannou léčbou. Největší procentuelní podíl měli nejstarší pacienti, tj. ve věkové skupině 40 let a více (38 %). Lze přepokládat, že s věkem narůstají problémy související s dlouhodobým užíváním návykových látek, zároveň je nutné si uvědomit, že se jedná o nejširší věkovou skupinu, zahrnující nejvíce obyvatel. Následovali pacienti ve věku od 20 do 29 let a ve věkovém rozmezí 30-39 let, s téměř totožným podílem (28 % resp. 27 %).

Míra prevalence osob léčených v AT poradnách a ambulantních pracovištích na 10 000 obyvatel narůstala s věkem, s maximem ve věkové skupině 30-39 let (muži 109,8; ženy 48,3 léčených osob na 10 000 obyvatel). U mužů byl mezi jednotlivými věkovými intervaly zjištěn významnější nárůst a dosažené úrovně byly zhruba dvojnásobně vyšší, než u žen. Nejvyšší míra prevalence byla zaznamenána u alkoholu (24,9 pacientů na 10 000 osob).

Pokud se zaměříme pouze na ilegální návykové látky (bez alkoholu a tabáku) bylo zastoupení jednotlivých věkových skupin v „živé kartotéce“ odlišné. Věk uživatelů drog (ilegálních návykových látek) představuje jeden z nejvýznamnějších ukazatelů charakterizujících drogovou scénu. Z porovnání zastoupení jednotlivých věkových skupin je patrné, že drogová problematika je palčivým problémem mladších osob, zejména ve věku od 15 do 39 let. Nejméně zastoupenou skupinou byli nejmladší pacienti. Lze předpokládat, že

¹Pracoviště AT – zdravotnická péče pro osoby závislé na alkoholu a psychoaktivních látkách

se jednalo o experimentátory, u nichž došlo k intoxikaci při pokusech s drogou, než o dlouhodobé uživatele psychotropních látek. Více než polovina léčených pacientů (tj. 52 %) byla ve věku od 20 do 29 let. V následujících věkových skupinách podíl osob léčených kvůli problémům s psychoaktivními látkami klesá.

Nejvyšší úroveň prevalence ilegálních návykových látek byla zjištěna u osob ve věku od 20 do 29 let (muži 58,9; ženy 27,9 pacientů na 10 000 obyvatel). Nejvíce pacientů v přepočtu na 10 000 osob bylo léčeno na abúzus opiátů (3,95 pacientů na 10 000 obyvatel) s významným zastoupením především uživatelů heroinu (3,1 léčených osob). Podobné úrovně bylo dosaženo u osob zneužívajících stimulantia (3,1 pacientů na 10 000 obyvatel), z nichž nejčastěji zneužívanou látkou byl metamfetamin, známější pod názvem pervitin (2,7 léčených osob). Vysoká míra prevalence byla zaznamenána také u kombinace psychoaktivních látek (2,4 léčených osob na 10 000 obyvatel), neboť řada uživatelů drog kromě primární drogy užívá také drogu sekundární, či terciální, ať již z důvodů nedostupnosti obvykle zneužívané látky, nebo odstranění negativního účinku jiné psychotropní látky. Porovnávané míry prevalence u sledovaných skupin návykových látek vychází z údajů o uživatelích drog, kteří jsou v kontaktu se zdravotnickým zařízením a aktivně se léčí. Jedná se zřejmě o dlouhodobější uživatele, u nichž se objevily klinické obtíže. Lze přitom předpokládat, že nejvyšší míra prevalence je zaznamenána u pacientů užívajících látky nejvíce poškozující zdraví.

U všech sledovaných skupin drog byla vyšší míra prevalence zjištěna u mužů, než u žen. Jedinou výjimkou byla skupina - sedativa a hypnotika, zde se jedná o tzv. „lékové závislosti“, které jsou typické právě pro ženy.

U specifické míry prevalence (u osob ve věku 15–39 let), která zahrnuje nejvíce ohroženou skupinu populace, bylo zjištěno stejné rozšíření a zřejmě také obliba návykových látek jako u nespecifické prevalence, ale dosažené úrovně byly asi 2,3krát vyšší. Nejvýraznější poměr mezi specifickou a nespecifickou mírou prevalence byl zaznamenán u halucinogenů (1 : 3), což potvrzuje, že se jedná o fenomén mladších věkových skupin spojených s určitým životním stylem a druhem zábavy.

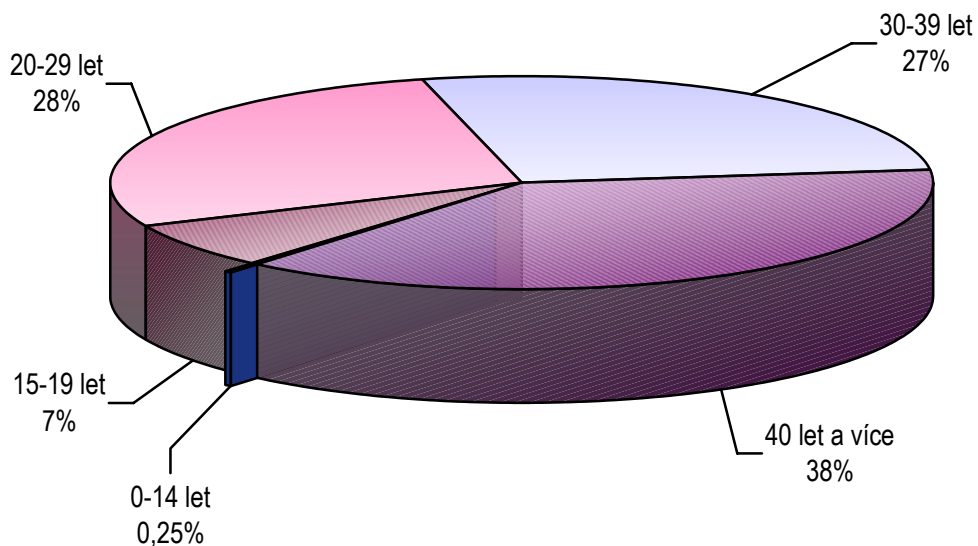
Mezi pacienty „živé kartotéky“ bylo 10,5 % injekčních uživatelů, z abuserů ilegálních drog to byla více než čtvrtina pacientů (přesně 25,3 %). Injekční aplikaci uváděli nejčastěji uživatelé heroinu a dalších opiátů, pervitinu a ostatních stimulantů, kde drogu nitrožilně užívalo v průměru 50 % osob léčených pro následky zneužívání těchto látek.

Syndrom závislosti byl diagnostikován u 77,8 % pacientů „živé kartotéky“, mezi uživateli ilegálních drog u 75 %, což poukazuje na vysokou návykovost a tedy také nebezpečnost i společností tolerovaných psychotropních látek. Více než 80 % závislých osob bylo prokázáno mezi pacienty zneužívajícími heroin a opiáty, tabák a kombinace drog.

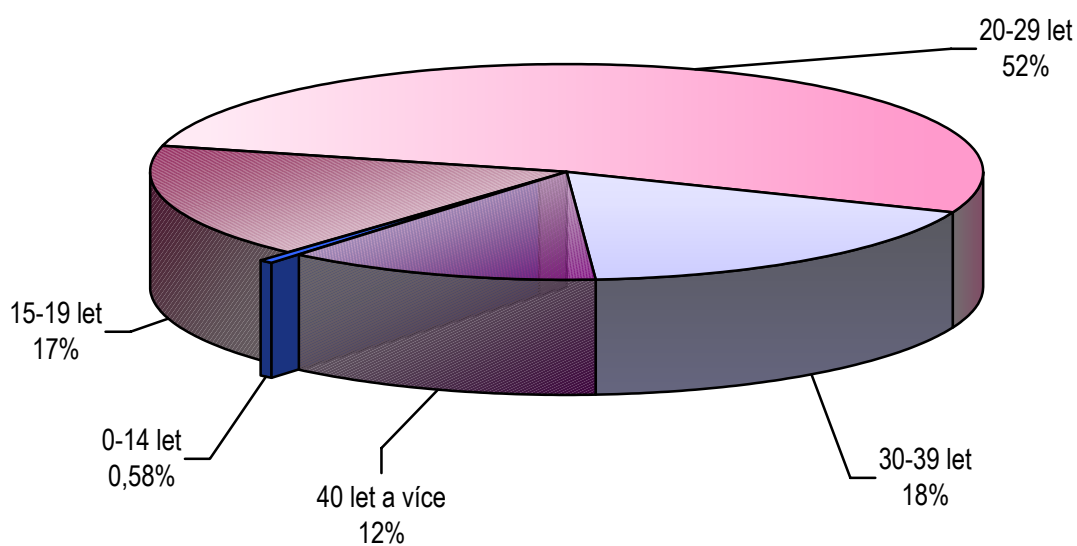
Drogová populace představuje vzhledem ke způsobu života závažné riziko pro celou společnost a možné ohnisko šíření nález, především hepatitid typu B a C a viru HIV. Z tohoto důvodu je stále naléhavější tyto rizikové skupiny sledovat, poskytovat jim efektivní péči a snažit se o co největší minimalizaci rizik a škod spojených se zneužíváním psychotropních látek.

Vypracovala: Mgr. Jana Brožová

Pacienti ambulantních pracovišť AT nebo psychiatrických zařízení podle věku - „Živá kartotéka“

Pacienti ambulantních pracovišť AT nebo psychiatrických zařízení užívající ilegální návykové látky podle věku - „Živá kartotéka“

Pacienti „živé kartotéky“ podle psychoaktivní látky a věku na 10 000 obyvatel

Psychoaktivní látka - pacienti „živé kartotéky“ na 10 000 obyvatel	0 - 14 let		15 - 19 let		20 - 29 let		30 - 39 let		40 let a více		Celkem	
	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
Alkohol	0,1	0,1	7,0	2,3	32,5	11,6	82,1	33,7	42,0	14,9	36,6	13,8
Opiáty a opioidy - celkem	0,0	0,0	9,2	6,5	21,1	10,0	6,6	1,6	0,8	0,3	5,6	2,4
Heroin z opiátů	0,0	0,0	6,8	5,0	17,0	8,8	4,8	1,2	0,6	0,1	4,4	1,9
Canabinoidy	0,3	0,2	12,1	6,7	5,8	1,7	1,5	0,3	0,2	0,0	2,2	0,8
Sedativa a hypnotika - celkem	0,0	0,0	0,8	1,3	2,5	3,6	3,8	6,3	1,6	2,4	1,8	2,7
Stimulancia - celkem	0,1	0,1	9,0	7,1	15,6	7,3	5,6	1,5	0,7	0,0	4,5	1,8
Metamfetamin ze stimulancí	0,0	0,0	7,3	5,5	13,3	6,2	5,1	1,3	0,7	0,0	3,9	1,5
Halucinogeny	0,0	0,0	1,6	0,8	0,9	0,5	0,1	0,2	0,0	0,0	0,3	0,2
Prchavá rozpustidla	0,1	0,1	2,1	0,2	1,4	0,1	0,3	0,0	0,1	0,0	0,5	0,0
Kombinace drog	0,0	0,0	8,6	4,5	10,8	4,4	5,6	1,9	0,6	0,2	3,6	1,4
Tabák	0,0	0,0	1,8	0,6	2,1	1,5	3,5	2,6	1,8	1,2	1,8	1,2
Jiné	0,0	0,0	0,7	0,3	0,8	0,3	0,7	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1
Ilegální drogy - celkem	0,6	0,4	44,3	27,3	58,9	27,9	24,3	12,1	4,2	3,1	18,8	10,5
Celkový počet pacientů v „živé kartotéce“	0,7	0,5	53,1	30,2	93,5	40,9	109,8	48,3	48,0	19,1	57,2	24,3

Pacienti „živé kartotéky“ podle způsobu aplikace a komplikací

Psychoaktivní látka - pacienti „živé kartotéky“	Prevalence na 10 000 obyvatel	Specifická prevalence	Injekční aplikace drog (%)			Intoxikace poruchy chování (%)	Somatické a psych. poškození (%)	Závislost (%)
			muži	ženy	celkem			
Alkohol	24,9	32,5				9,9	14,6	75,5
Opiáty a opioidy - celkem	3,9	10,0	45,4	48,4	46,3	7,4	6,0	86,6
Heroin z opiátů	3,1	8,0	52,1	54,5	52,9	5,2	5,0	89,8
Canabinoidy	1,5	3,7	0,1	0,7	0,3	36,5	8,0	55,4
Sedativa a hypnotika - celkem	2,2	3,4	1,8	0,7	1,1	21,2	26,8	52,0
Stimulancia - celkem	3,1	8,0	50,7	40,9	47,8	12,8	10,4	76,8
Metamfetamin ze stimulancí	2,7	6,8	55,3	45,1	52,3	12,0	10,4	77,6
Halucinogeny	0,2	0,6	0,0	0,0	0,0	26,7	15,1	58,2
Prchavá rozpustidla	0,3	0,6	0,0	0,0	0,0	29,1	13,4	57,5
Kombinace drog	2,4	6,0	22,2	23,9	22,7	9,8	8,5	81,7
Tabák	1,5	2,2				0,6	10,1	89,3
Jiné	0,2	0,5	0,0	0,0	0,0	21,2	13,5	65,4
Ilegální drogy - celkem	15,3	33,8	27,5	21,3	25,3	13,8	11,2	75,0
Celkový počet pacientů v „živé kartotéce“	40,3	67,5	10,2	9,7	10,5	12,3	14,0	77,8